

Azonos nemű szülők és gyermekeik

Szivárványcsaládok
helyzete, 2016-17

Kutatási összefoglaló

Azonos nemű szülők és gyermekeik

Szivárványcsaládok
helyzete, 2016-17

Kutatási összefoglaló

Háttér Társaság
1132 Budapest, Csanády u. 4/B
Telefon: (1) 238 0046
Fax: (1) 799 8418
hatter@hatter.hu
www.hatter.hu

Háttér Társaság, 2017

ISBN 978-615-5707-01-8

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
ÖSSZEFOGLALÓ: KUTATÁSUNK LEGFONTOSABB ADATAI	7
JOGI KÖRNYEZET.....	9
Korábbi kapcsolatból származó gyermek	10
Mesterséges megtermékenyítés	11
Béryanység	13
Örökbefogadás.....	14
A mostoha- és nevelt gyermek	15
A KUTATÁS MÓDSZERTANA.....	17
A minta összetétele.....	19
PÁRKAPCSOLAT	22
GYERMEKET NEVELŐ SZÜLŐK	24
GYERMEKVÁLLALÁSI TERVEK.....	26
HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS: SZEMÉLYES TAPASZTALATOK	27
Mesterséges megtermékenyítés	27
Egészségügy	28
Örökbefogadás.....	29
Oktatás.....	30
Család.....	31
Tágabb környezet.....	33
Áttekintés	35
VÁGYAK, SZÜKSÉGLETEK.....	36
AJÁNLÁSOK	39
1. A kormányzat részére.....	39
2. Oktatási intézmények részére	39
3. Gyámhatóságok, gyermekvédelmi és családsegítő szolgálatok részére	40

Egyesületünk a „Szivárványcsaládok helyzete Magyarországon” címmel folytatott kutatási projektet 2016 folyamán, illetve 2017 elején, az ILGA-Europe (az ILGA nemzetközi leszbikus, meleg, biszexuális, transz és interszexuális ernyőszervezet európai regionális szervezete) támogatásával.

A projekt célja az volt, hogy feltérképezzük a magyarországi jogi és társadalmi környezetet, és kiadványokkal segítsük az azonos nemű szülők és gyermekeik alkotta családok láthatóságát és érdekérvényesítését. A jogi elemzés elkészítése után kérdőíves felmérést végeztünk az LMBTQI közösség körében, valamint interjúkat készítettünk gyermeket nevelő vagy gyermekvállalásra készülő LMBTQI emberekkel. Interjúkat készítettünk pedagógusokkal, iskolaigazgatókkal is, hogy többet tudjunk arról, milyen lépéseket látnak szükségesnek a biztonságos, a családok és a tanulók sokszínűségét tiszteletben tartó iskolai közeg megteremtése érdekében.¹

Az elmúlt tíz évben számos azonos nemű pár, illetve LMBTQI ember vállalt gyermeket Magyarországon. A Háttér Jogsegélyszolgálatához rendszeresen érkeznek kérdések gyermekvállalást tervezőktől vagy jelenleg gyermeket nevelő személyektől, pároktól. A korábbi kutatások is azt mutatják, hogy sok LMBTQI szülő szeretne gyermeket vállalni. Arról, hogy milyen döntéseket hoznak és milyen (az egyenlőségüket nem biztosító) jogi környezetben élnek, milyen pozitív vagy negatív tapasztalataik vannak, korábban 2010-ben jelent meg interjúkötet és helyzetjelentés.² 2010-es LMBT Kutatásunknak az azonos nemű párok gyermekvállalására vonatkozó adatait egyesületünk 2015-ben megjelent kiadványa tartalmazza.³

---

¹ Erről a témáról a pedagógusok számára külön kiadványt állítottunk össze.

² *„Mi vagyunk a család, a biztonság, az otthona.” Leszbikus anyák, meleg apák és „pótapák”. Interjúk.* Inter Alia Alapítvány, Budapest, 2010.

<http://lmbtszovetseg.hu/eroforrasok/mi-vagyunk-a-csalad-a-biztonsag-az-otthona> *Fehér füzet azonos nemű szülőkről és gyermekeikről.* Inter Alia Alapítvány, Budapest, 2010. <http://lmbtszovetseg.hu/eroforrasok/feher-fuzet-azonos-nemu-szulo>

³ *Azonos nemű párok párkapcsolatai és gyermekvállalása Magyarországon. Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján.* Háttér Társaság, 2015.

<http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/lmbt-kutatas-2010-partner-gyermek>

Bár a jogi nehézségek ellenére egyre több meleg és leszbikus pár nevel gyermeket, a magyar jogrendszer nem hajlandó tudomást venni ezekről a családokról: nem biztosítja, hogy az azonos nem párok által nevelt gyermekek ugyanolyan jogbiztonságban éljenek, mint bármely más gyermek, akit két szülője nevel. Nem teszi lehetővé, hogy biztosak lehessenek benne: egyik szülőjük halála esetén a másik szülőjük nevelheti őket tovább, nem vérszerinti szülőjükre szülőként tekintenek az oktatási és egészségügyi intézményekben, ugyanúgy örökölhetnek mindkét szülőjük után, illetve ugyanúgy tartásdíjra jogosultak szüleik válása esetén, mint a különnemű párok vérszerinti és örökbefogadott gyermekei. Igen sok tennivalónk van tehát még, amíg létrejön egy olyan társadalmi közeg, amelyben az azonos nemű párok és gyermekeik más családokkal azonos jogokat élveznek, és amelyben az őket körülvevő személyek és intézmények más családokkal egyenlőnek tekintik őket.

A kutatás alapján készült összefoglaló jelentésünk ismerteti a jogi környezetet, a hátrányos megkülönböztetés megjelenési formáit a mesterséges megtermékenyítés, az örökbefogadás, az oktatás területén és egyéb szférákban, valamint ajánlásokat fogalmaz meg az azonos nemű szülők és gyermekeik alkotta családok egyenlőségének érdekében.

Sándor Bea
kutatásvezető

ÖSSZEFOGLALÓ: KUTATÁSUNK LEGFONTOSABB ADATAI

Online kérdőívünk kitöltését 1329-en fejezték be. Mivel kutatásunk az azonos nemű párok gyermekvállalására összpontosít, csak azon válaszadók válaszait elemeztük, akik a szexuális irányultságukra vonatkozó kérdésre a meleg, leszbikus, biszexuális, queer vagy az egyéb, illetve a bizonytalan választ adták. A mintába végül **1249 válaszadó** került be.

A kérdésre választ adók **13%-a szülő vagy társszülő**, vagy volt az élete egy korábbi szakaszában. A 26 év felettiek körében ez az arány 24%. A válaszadók **további 9%-a tett már konkrét lépéseket** a gyermekvállalás érdekében.

Bár még mindig többségben vannak a korábbi heteroszexuális párkapcsolatukból származó gyermeket nevelők, 2010-es kutatásunkhoz képest duplájára (18%-ról 36%-ra) nőtt azok aránya, akik **azonos nemű párként vállaltak gyermeket**.

A válaszadóknak **62%-a tervezi, hogy a jövőben gyermeket vállal**. 5%-uk a kérdésre azért válaszolt nemmel, mert már van gyermeke, és nem szeretne többet. Lakóhely és iskolai végzettség tekintetében nincsenek szignifikáns eltérések a különböző csoportok között.

A gyermeket vállalni tervező férfiak 38%-a, a nők 24%-a tervezi, hogy **örökbefogadás útján vállal gyermeket**, illetve jelölte meg ezt a lehetőséget mint a számára legfontosabbat. A válaszadók között kifejezetten magas azok aránya, akik nehezen örökbeadható (idősebb, roma származású) gyermeket is örökbe fogadnának.

Online kérdőívünk kitöltőit és interjúalanyainkat arról is megkérdeztük, hogy **milyen változások volnának szükségesek** ahhoz, hogy jobb legyen a gyermeket nevelő és gyermekvállalásra készülő azonos nemű párok, illetve LGBTQI emberek helyzete Magyarországon, illetve hogy nekik személyesen mire volna szükségük.

A leggyakoribb válaszok:

- A **partner gyermeke örökbefogadása** lehetőségének megteremtése
- A **közös örökbefogadás** bevezetése
- Olyan **iránymutatások** az örökbefogadásra való alkalmasságról, amelyek kitérnek a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés tilalmára
- A **mesterséges megtermékenyítés** lehetővé tétele azonos nemű nő-párok számára
- A **béranyaság** lehetőségeinek újragondolása, megfelelő, szigorú szabályozás melletti törvényesítése

Az azonos nemű párok gyermekvállalása a család fogalmához kapcsolódó széles körben elterjedt ideológiák miatt sok országban társadalmi viták tárgya. Egyre több azonban az olyan ország, ahol a politikai döntéshozók (gyakran a bíróságok hátrányos megkülönböztetést tiltó döntéseinek hatására) arra jutottak: az **azonos nemű párok által nevelt gyermekek megkülönböztetésének nincs jogszerű alapja**. Németországban például ezért vált lehetővé az azonos nemű szülők számára a partner vérszerinti gyermekének örökbefogadása 2005-ben; 2013-tól pedig az örökbefogadó szülők azonos nemű partnere is örökbefogadhatja a közösen nevelt gyermeket.

Jelenleg **tizenhat európai országban** lehet egy azonos nemű szülőpár mindkét tagja teljes jogú szülő, illetve fogadhatnak örökbe mindketten gyermeket: Andorrában, Ausztriában, Belgiumban, Dániában, az Egyesült Királyságban, Finnországban, Franciaországban, Hollandiában, Írországban, Izlandon, Luxemburgban, Máltán, Norvégiában, Portugáliában, Spanyolországban és Svédországban. Három másik országban, Észtországban, Németországban és Szlovéniában az azonos nemű társszülők örökbefogadhatják bejegyzett élettársuk vérszerinti, illetve egyes esetekben örökbefogadott gyermekét. Horvátországban az élettársak partnerük gyermekének társ-gondviselői lehetnek, ami sok tekintetben hasonlít a partner gyermekének örökbefogadására.

Az Alaptörvény családmeghatározása kirekeszti a család fogalmából az azonos nemű szülőket és gyermekeiket. Tetten érhető ez a megközelítés a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló jogszabályban⁴ is: bár számos területen a házastársakkal azonos jogokat biztosít az azonos nemű bejegyzett élettársaknak, a vérszerinti gyermek közös vállalását, a közös örökbefogadást és a partner gyermeke örökbefogadását nem teszi lehetővé; s mint ahogy a későbbiekben bemutatjuk más jogszabályok is fenntartják az azonos nemű szülők és gyermekeik hátrányos megkülönböztetését.

---

⁴ 2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról (Béktv.)

A bejegyzett élettársi kapcsolat 2009-es bevezetése tehát fontos lépés volt Magyarországon az azonos neműek párkapcsolatainak elismerése terén, ám az azonos nemű párok gyermeknevelésének kérdése továbbra is tabu.

Ugyan az azonos nemű párok gyermekvállalása körül kialakult társadalmi viták leggyakrabban arról szólnak, jó-e az, ha melegek és leszbikusok gyermeket nevelnek, jogi szempontból alapvetően két kérdés merül fel:

- megkönnyítsék-e az azonos nemű párok gyermekvállalását, tehát jogosultak legyenek-e az azonos nemű női párok mesterséges megtermékenyítésért folyamodni, engedélyezzék-e a bérnyaságot, illetve lehetővé tegyék-e az azonos nemű párok számára a közös örökbefogadást; illetve hogy
- lehetővé tegyék-e, hogy a gyermeknek az őt nevelő azonos nemű pár mindkét tagja törvényes szülője legyen.

A hatályos magyar szabályozás mindkét kérdésben elutasító. A jogi nehézségek ellenére ugyanakkor **egyre több meleg és leszbikus pár nevel gyermeket**. A jogrendszer azonban nem hajlandó tudomást venni ezekről a családokról, és nem biztosítja, hogy az azonos nem párok által nevelt gyermekek ugyanolyan jogbiztonságban éljenek, mint bármely más gyermek, akit két szülője nevel. Nem teszi lehetővé, hogy biztosak lehessenek abban, hogy egyik szülőjük halála esetén a másik szülőjük nevelheti őket tovább, hogy nem vérszerinti szülőjükre szülőként tekintenek az oktatási és egészségügyi intézményekben, hogy ugyanúgy öröközhetnek mindkét szülőjük után, illetve ugyanúgy tartásdíjra jogosultak szüleik válása esetén, mint a különnemű párok vérszerinti és örökbefogadott gyermekei. Az alábbiakban a gyermeknevelést érintő főbb jogszabályokat tekintjük át.

Korábbi kapcsolatból származó gyermek

Az LMBTQI emberek egy része életének egy szakaszában heteroszexuális párkapcsolatban (házasságban, élettársi kapcsolatban) él. Az ilyen kapcsolatból gyakran gyermek is születik. A szexuális irányultság vagy nemi identitás felvállalása sokszor váláshoz, a kapcsolat felbomlásához vezet. Az ilyen helyzetekben merül fel a gyermek szülői felügyeletének, elhelyezésének,

valamint a különélő szülő kapcsolattartásának kérdése. Annak eldöntése során, hogy a gyermek melyik szülőnél kerüljön elhelyezésre, **nem lehet figyelembe venni a szülő szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását.**⁵ A másik szülő, illetve a bíróság nem hivatkozhat arra, hogy a gyermeknevelésre az LMBTQI szülő szexuális irányultsága vagy nemi identitása folytán nem alkalmas, akkor sem, ha azonos nemű párjával él együtt. A gyermeket nevelő szülő sem tagadhatja meg a különélő LMBTQI szülőtől a kapcsolattartás lehetőségét.

Mesterséges megtermékenyítés

A mesterséges megtermékenyítés olyan beavatkozás, amely során közöszülés nélkül, külső segítséggel valósul meg a petesejt megtermékenyítése. A leszbikus és egyedülálló nők általában nem egészségügyi okokból veszik igénybe a mesterséges megtermékenyítést: sok nő (különösen a leszbikusok) a kizárólag a megtermékenyülésért folytatott szexuális kapcsolatot megálázónak érzi. Vannak, akik számára az a fontos, hogy az **anonim spermával történt megtermékenyítés** garantálja: a gyermeknek nincs törvény szerinti apja, nem kell tehát attól tartani, hogy akár évekkel később felbukkan, és a gyermekkel való kapcsolattartást követeli, miközben a gyermeket a pár két tagja vállalta. Másoknak nincs olyan férfiismerősük, akit megkérnének vagy aki vállalná az apaságot.

Az egészségügyi intézményekben igénybe vehető mesterséges megtermékenyítést szigorú (és a leszbikus párok számára diszkriminatív) szabályok övezik. Az egészségügyi törvény szerint **csak házaspárok, különemű élettársak** vagy meddő, illetve koruknál fogva hamarosan meddővé váló **egyedülálló nők** vehetik igénybe; élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban élő leszbikusok, illetve természetes úton fogamzásra képes nők nem.⁶ A házastársakra vonatkozó szabályok alkalmazását a bejegyzett élettársakra a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvény⁷ e körben

⁵ Ezt alátámasztja az Emberi Jogok Európai Bíróságának 1999. december 21-én kelt döntése is a *Salgueiro Da Silva Mouta kontra Portugália* (33290/96) ügyben.

⁶ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről (Eütv.), 167. §

⁷ Békvtv., 3.§ (4) bek.

kifejezetten tiltja. Ennek ellenére számos lesbikus pár vállalt gyereket mesterséges megtermékenyítés révén az elmúlt években a szabályok megkerülésével.

Mesterséges megtermékenyítés igénybevételére külföldön tágabb körben van lehetőség: számos országban a **magyarnál jóval liberálisabb** a szabályozás, így lesbikus párok és egyedülálló nők (a meddőségre vonatkozó korlátozások nélkül) is részt vehetnek ilyen kezelésben. Fontos megjegyezni, hogy függetlenül a kezelés vagy a szülés helyétől, a gyermeke állampolgárságuk folytán a magyar családjogi szabályok fognak vonatkozni,⁸ így hiába ismerné el a külföldi jogszabály anyának a pár másik tagját is, ezt a magyar hatóságok nem ismerik el.

Mivel a mesterséges megtermékenyítés, ha más gyógykezelésre nincs szükség, egyszerű beavatkozás, azt akár házilag is el lehet végezni. Az ilyen házilag végzett beavatkozások azonban **az emberi test tiltott felhasználása** büntettének⁹ minősülnek. További fontos kockázat, hogy függetlenül attól, hogy az apát az anyakönyvbe bejegyzik-e, a spermadonor később is kérheti apasága elismerését, és igényt tarthat például a gyermekkel való kapcsolattartásra. Erről a jogáról az apa joghatályosan nem tud lemondani, szülői joga bármikor „feléledhet”.

Az új Polgári Törvénykönyv¹⁰ hatálybalépése, 2014 márciusa óta az ún. **fiktív (képzelt) apa** bejegyzésére nincs szükség, tehát a születési anyakönyvi kivonaton az apa adataira vonatkozó részt üresen lehet hagyni. Korábban ide nem ismert apa esetén egy képzelt személy adatait kellett beírni, ma ez az apa választásán múlik.¹¹

Mind a hazai, mind a külföldi egészségügyi intézményben, illetve a házilag elvégzett mesterséges megtermékenyítés esetén is probléma, hogy a gyermeknek **csak az öt szülő nő lesz az anyja**, a pár másik tagja nem. Ez a különemű pároknál nem így van: az ő esetükben az a tény, hogy a mesterséges

⁸ 2017. évi XXVIII. törvény a nemzetközi magánjogról, 31. §

⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.), 175.§

¹⁰ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)

¹¹ Ptk., 4:150. § (4) bek.

megtermékenyítést közösen kérvényezték, egyben azt is jelenti, hogy a férfi a gyermek apja lesz (függetlenül attól, hogy az ő spermájával történt-e a megtermékenyítés vagy sem).¹² A szülő és gyermeke közti jogi kapcsolat hiánya a mindennapokban komoly problémákhoz vezethet. (Erről bővebben *A mostoha- és nevelt gyermek* c. alfejezetben írunk.)

Nemcsak az azonos nemű nőpárokat, hanem minden egyedülállóként gyermeket vállalni szándékozó, mesterséges megtermékenyítést igénylő nőt, illetve minden olyan heteroszexuális (házaspárt), amelynek a gyermekvállaláshoz idegen donorspermára volna szüksége, negatívan érinti viszont, hogy az Országos Tisztiorvosi Hivatal (OTH) 2015-ös fellépése **nyomán csaknem ellehetetlenült Magyarországon a mesterséges megtermékenyítésnek ez a módja**. A korábbi években ugyanis a mesterséges megtermékenyítéseket jellemzően külföldről importált spermával végezték, mivel itthon nem volt megfelelő mennyiségben elérhető, megfelelő minőségű sperma. Az OTH viszont jogellenesnek minősítette ezt a gyakorlatot, jelenleg kizárólag a meddőségi centrumok folytathatnak ivarsejtbanki tevékenységet, ám a gyűjtés rendkívül lassan megy. A meddőségi centrumok a hozzájuk jelentkezőket előreláthatólag **többéves várólistákról** informálják, illetve csak az egészségügyi szempontból jóval megterhelőbb és kockázatosabb lombikprogramokban való részvételt teszik lehetővé, azt is leginkább akkor, ha az asszisztált reprodukciós eljárásokért a kliensek fizetnek.

Béranyság

A hazai jogszabályok nem teszik lehetővé, hogy valaki béranyságát fogadjon. Bár azt semmi nem zárja ki, hogy egy meleg férfi vagy férfpár egy nővel meg egyezzen abban, hogy egyikük gyermekét a nő kihordja, azért anyagi ellenszolgáltatást nyújtani, hogy a nő szülői jogairól a gyermek megszületése után mondjon le, bűncselekmény, a **családi jogállás megsértésének** minősül.¹³

A **dajkaterhességet** – vagyis hogy egy megtermékenyített petesejtet egy olyan másik nő hordjon ki, aki a gyermeket később nem kívánja nevelni – a

¹² Ptk., 4:100. §

¹³ Btk., 213. §

hazai egészségügyi jogszabályok tiltják,¹⁴ függetlenül attól, hogy a dajkaanya e tevékenységéért pénzt kap-e vagy sem, illetve hogy azonos vagy különböző pár venné igénybe ezt a lehetőséget.

Örökbefogadás

Az örökbefogadás olyan jogi aktus, amelynek során rokoni kapcsolat jön létre egy gyermek és az őt örökbefogadó szülő(k), illetve annak családja között.¹⁵ Bár az örökbefogadás kapcsán a legtöbb embernek az a helyzet jut eszébe, amikor egy szülei által elhagyott, állami gondozásba vett gyermeket egy pár örökbe fogad, örökbefogadásról beszélünk akkor is, ha a pár egyik tagja a pár másik tagjának korábbi kapcsolatából vagy mesterséges megtermékenyítésből származó, esetleg korábban örökbefogadott gyermekét fogadja örökbe. Ez utóbbit hívjuk a **partner gyermeke örökbefogadásának**. Mivel az azonos nemű párok esetében a gyermek sohasem a pár közös vérszerinti gyermeke, a partner gyermekének örökbefogadása számukra kulcskérdés. Ezt a magyar jogszabályok nem teszik lehetővé.¹⁶

Ami a szülei által elhagyott gyermek örökbefogadását illeti, a hatályos magyar jogszabályok az örökbefogadásnak két formáját ismerik: az egyéni örökbefogadást és a közös gyermekké fogadást. **Egyéni örökbefogadásra minden arra alkalmas személy jogosult**, függetlenül szexuális irányultságától vagy családi állapotától (tehát élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban élő személy is örökbefogadhat egyénileg). A törvény azonban azt is előírja, hogy a **házaspárokat előnyben kell részesíteni** az örökbefogadás során,¹⁷ ezért egyéni örökbefogadásra meleg és leszbikus párkapcsolatban élő személyek esetén ritkán kerül sor, bár az elmúlt években több példa is volt rá.

¹⁴ Az Eütv. 166. § (5) bek. szerint csak a törvényben kifejezetten szabályozott reprodukciós eljárások végezhetőek el, a dajkaterhességet viszont a törvény nem említi. Emellett a Ptk. 4:115. § (1) bek. rögzíti: a gyermek anyja az a nő, aki megszülte.

¹⁵ Ptk., 4:119. §

¹⁶ A Békvt. 3. § (2) bek. kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a bejegyzett élettársakra a házastársak általi közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatóak.

¹⁷ Ptk., 4:120. § (5) bek.

Közös gyermeké fogadásra (vagyis amikor a gyermeket a pár mindkét tagja örökbefogadja, vagy a pár egyik tagjának gyermekét a pár másik tagja fogadja örökbe) viszont **csak házastársak jogosultak**, különmű élettársak, illetve azonos nemű élettársak vagy bejegyzett élettársak nem.¹⁸ Ennek következménye, hogy hiába nevel egy azonos nemű pár közösen egy (korábbi párkapcsolatból, mesterséges megtermékenyítésből vagy egyéni örökbefogadásból származó) gyermeket, őt csak az egyik szülőjéhez fűzi jogi kapcsolat.

Szemben a mesterséges megtermékenyítéssel, ahol a külföldi megengedőbb jogszabályokkal könnyű élni, az örökbefogadási szabályokat nem lehet úgy megkerülni, hogy az ember külföldön fogad örökbe: a nemzetközi örökbefogadásokra vonatkozó hágai egyezmény szerint külföldön is csak akkor lehet örökbefogadni, ha a külföldi örökbefogadást a magyar hatóságok előzetesen engedélyezik a magyar jog alapján.¹⁹

A mostoha- és nevelt gyermek

A fentiekből egyértelmű, hogy sem a mesterséges megtermékenyítés, sem az örökbefogadás szempontjából nincs annak jelentősége, hogy a pár élettársi kapcsolatban vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban él. Számos jogszabály azonban a gyermek vonatkozásában eltérő szabályokat rendel alkalmazni az élettársak és a bejegyzett élettársak esetében, ezért a mindennapi élet szempontjából komoly jelentősége van a szülők közti kapcsolat jogi formájának.

Bár a jogszabályok nem teszik lehetővé, hogy egy gyermeknek jogilag két azonos nemű szülője legyen, a szülő bejegyzett élettársát a jog **mostoha-szülőnek**,²⁰ a szülő élettársát pedig **nevelőszülőnek** ismeri el.²¹ A legtöbb jogszabály a mostoha-, illetve nevelőszülőt a gyermek hozzátartozójának vagy közeli hozzátartozójának tekinti. Fontos megjegyezni, hogy a nevelőszülői szerep csak addig érvényes, amíg a gyermek ténylegesen a párnál nevelkedik,

¹⁸ Ptk., 4:132. § (2) bek., ill. Békvt. 3. § (2) bek.

¹⁹ 2005. évi LXXX. törvény a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről

²⁰ Ptk. 4:198. § (1) bek.

²¹ Ptk. 4:199. § (2) bek.

ha a gyermek már elköltözött otthonról, a szülő partnere már nem minősül nevelőszülőnek. A mostohaszülői státusz azonban a bejegyzett élettársi kapcsolatot egész fennállása alatt megilleti a szülő bejegyzett élettársát.

Bár a partner gyermekének örökbefogadását a 2014-ben hatályba lépett új Polgári Törvénykönyv (Ptk.) a korábbi tervekkel ellentétben nem tette lehetővé az élettársaknak, jelentősen bővültek a **gyermekkel tényleges családi kapcsolatban álló személyek** (így a mostoha- és nevelőszülők) jogai. A Ptk. kifejezetten kimondja, hogy az ilyen személy – a felügyeletet gyakorló szülő hozzájárulásával – részt vehet a gyermek gondozásában, nevelésében.²² Új szabályként a Ptk. lehetővé teszi a bíróságoknak, hogy **kapcsolattartást** („láthatást”) biztosítsanak a volt mostohaszülő, nevelőszülő részére, ha a gyermek hosszabb időn keresztül a háztartásukban nevelkedett.²³

Fontos megjegyezni, hogy sem a mostohagyermek, sem a nevelt gyermek **nem törvényes örökös**.²⁴ Ezen a helyzeten végrendelettel lehet változtatni. Az **örökösödési illeték** megállapításánál nagy jelentősége van, hogy a gyermek egy háztartásban élt-e az örökhagyóval: a mostohagyermek és a nevelt gyermek általi öröklés esetén 20 millió forintig nem kell illetéket fizetni, a különélő nem mostohagyermek a teljes összeg után illetéket fizet. A vérszerinti és az örökbefogadott gyermek összeghatár nélkül illetékmentesen örököl.²⁵

A mostoha-, illetve nevelőszülő és a gyermek közötti kapcsolat rendezésének egy további fontos eleme a **gyámnevezés** lehetősége. Ez azt jelenti, hogy a vérszerinti szülő végrendeletében vagy közokiratban megnevezheti, hogy halála esetén ki legyen a gyermek gyámja.²⁶ Ezzel elkerülhető az a helyzet, hogy a szülő halála esetén a gyermek állami gondozásba vagy rokonokhoz kerüljön. Természetesen ezzel a lehetőséggel csak akkor lehet élni, ha nincs szülői felügyeleti jogot gyakorló másik szülő; a gyermek születési anyakönyvébe bejegyzett másikat gyámnevezéssel sem lehet szülői felügyeleti jogától megfosztani.

---

²² Ptk., 4:154. §

²³ Ptk., 4:179. § (3) bek.

²⁴ Ptk. 7:55-66. §

²⁵ 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről, 16. § (1) bek. c) és i)

²⁶ Ptk. 4:146. § (2) bek.

A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A jogi helyzet értékelése mellett legalább ennyire fontos a **gyermeket nevelő párok mindennapi tapasztalatainak megismerése**. Most lezárult projektünk részeként online kérdőíves kutatást folytattunk az LMBTQI közösség tagjai körében; írásos formában publikált és videóinterjúkat készítettünk szülőkkel és gyermeket vállalni szándékozókkal; valamint meginterjúvoltunk pedagógusokat is azzal kapcsolatban, hogy szerintük hogyan lehetne az iskolákban a családok sokszínűségeit támogató közeget kialakítani.

A kutatás során **húsz interjút készítettünk** gyermeket nevelő, illetve gyermekvállalásra készülő, azonos nemű párkapcsolatban élő LMBTQ emberekkel: öt férfival és tizenhat nővel. Közülük kilenc nő azonos nemű párjával együtt vállalt gyermeket úgy, hogy egyikük vérszerinti szülő; két nő lesbikus kapcsolatban él, de gyermeke korábbi házasságából származik; három interjúalanyunk (két nő és egy férfi) örökbefogadó szülő; hárman örökbefogadásra készülnek (mindhárman nők); négy férfi interjúalanyunk pedig egy lesbikus párral együtt vállalt gyermeket.

Gyermeket nevelő vagy gyermekvállalásra készülő interjúalanyainkat levelezőlistákon, azonos nemű szülők vagy gyermeket vállalni szándékozók online csoportjaiban, illetve a Szívárványcsaládokért Alapítvány segítségével találtuk meg. Megkerestük azokat is, akik egy korábbi, 2010-ben megjelent interjúkötethez érintettként interjút adtak.²⁷ Az ő gyermekeik akkor még meg sem születtek vagy első életéveikben voltak, ma viszont már óvodások, iskolások.

A kutatás során emellett **tíz szakemberrel készítettünk interjút**, köztük négy iskolai és két óvodapedagógussal, valamint négy bölcsődevezetővel. Ez utóbbi négy interjút Tóth Katinka, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Tanító- és Óvókepző Karának hallgatója készítette szakdolgozati kutatása keretében.²⁸

---

²⁷ „Mi vagyunk a család, a biztonság, az otthona.” Lesbikus anyák, meleg apák és „pótapák”. Inter Alia Alapítvány, 2010.

<http://lmbtszovetseg.hu/eroforrasok/mi-vagyunk-a-csalad-a-biztonsag-az-otthona>

²⁸ Tóth Katinka: *Hogyan kezelik az intézmények az LMBTQ családából származó gyerekeket*. Szakdolgozat. ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest, 2017.

Online kérdőíves kutatásunk klasszikus közösségi minta felhasználásával készült. A válaszadók toborzása több csatornán keresztül, főképpen egyesületünk közösségi média oldalán át, valamint LMBTQI civil szervezetek levelezőlistáinak bevonásával történt. Az adatfelvétel 2017 január-februárjában zajlott, **önkitöltős internetes kérdőív** formájában. A közösségi mintavétel sajátosságaiból adódóan ugyanakkor feltételezhető, hogy az LMBTQI közösségi szintereken kevésbé jelen lévő, illetve LMBTQI mivoltukat kevésbé vállaló embereket kisebb eséllyel sikerült elérni e felmérés során.

Online kérdőívünk kitöltésébe összesen 2727-en kezdtek, a kérdőívet közülük 1329-en fejezték be. Mivel kutatásunk az azonos nemű párok gyermekvállalására összpontosít, csak azon válaszadók válaszait elemeztük, akik a szexuális irányultságukra vonatkozó kérdésre a meleg, leszbikus, biszexuális, queer vagy az egyéb, illetve a bizonytalan választ adták. A mintába végül **1249 válaszadó** került be, akik közül 955-en fejezték be a kérdőívet. Az alábbiakban a részletesen kitöltött kérdőívek adatait is közöljük, a válaszadók száma tehát az egyes kérdések esetén eltérő, ami az internetes kitöltés során jelentkező lemorzsolódásból adódik.

Kutatásunkkal párhuzamosan a Transvanilla Transznemű Egyesület a magyarországi **transz szülők és gyermekeik** helyzetét térképezte fel, kérdőívünk során a transz válaszadók figyelmét e másik kutatásra külön is felhívtuk.²⁹

---

²⁹ Gróber Dóra - Hidasi Barnabás: *Transparenting: a transz emberek szülői helyzetének dokumentálása Magyarországon*. Transvanilla Transznemű Egyesület, 2017. http://transvanilla.hu/images/letoltesek/transparenting_online_verzio.pdf

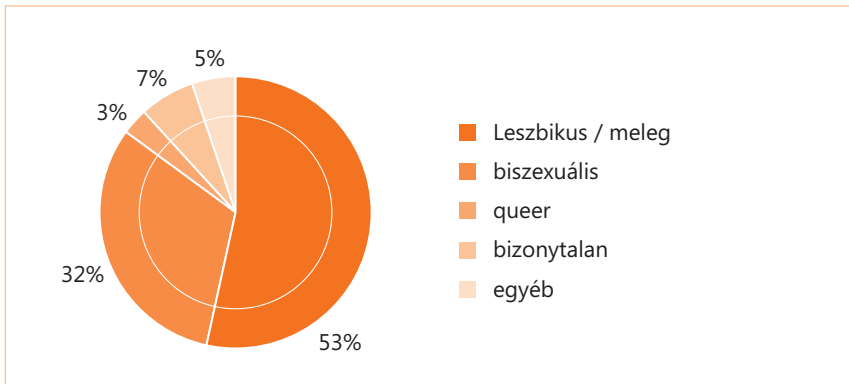
A minta összetétele

Nem, nemi identitás

A mintába került válaszadók csaknem 70%-a nő, 27%-a férfi, 3%-a egyéb nemi identitást jelölt meg; 9%-uk transznemű.

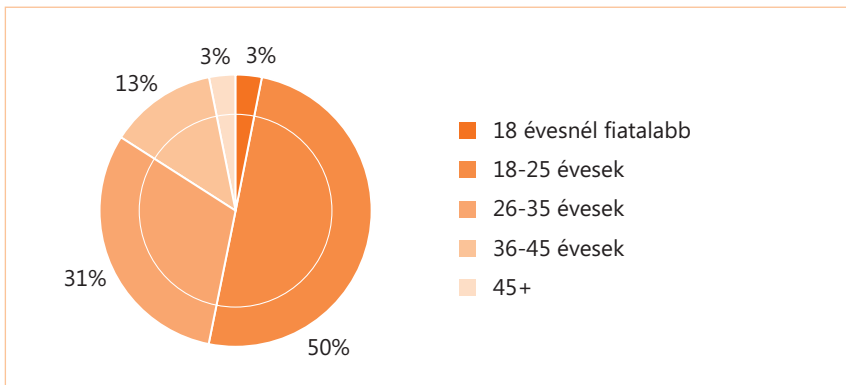
Szexuális irányultság

Szexuális irányultságát tekintve a mintába került válaszadók 53%-a leszbikusként vagy melegként, 32%-a biszexuálisként és 3%-a queerként határozta meg magát. Az egyéb válaszok között leggyakrabban a pánszexuális (37 fő), aszexuális (13 fő) és demiszexuális (4 fő) válaszok kerültek említésre.

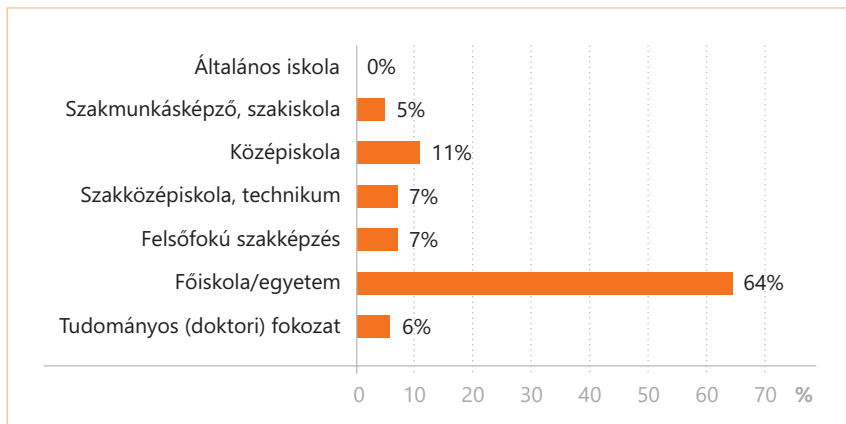
Életkor

Az életkorát megjelölő 1181 válaszadó mintegy fele 18 és 25 év közötti, 31%-a 26 és 35 év közötti.

Legmagasabb iskolai végzettség

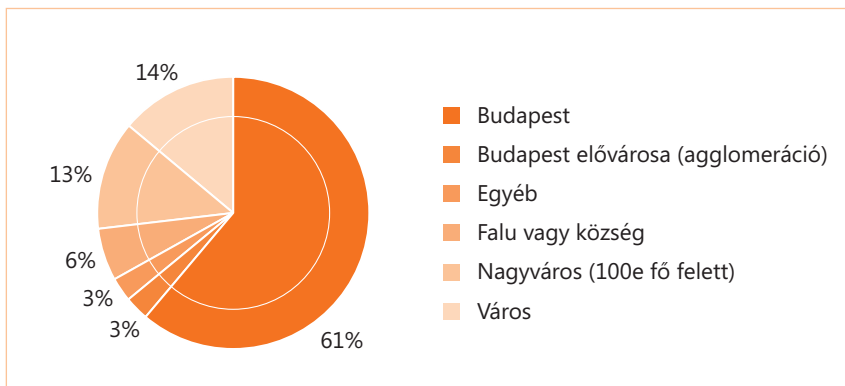
A mintában szereplő nagyszámú fiatal miatt a legmagasabb iskolai végzettségre vonatkozó adat nem ad valós képet a mintáról, mivel sokan közülük még ma is tanulnak. A 26 évesnél idősebb válaszadók között vizsgálva a válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége:

Lakóhely

A válaszadók 91%-a városban, 71%-a 100.000 lakos feletti nagyvárosban él.

A válaszadók lakóhelye:

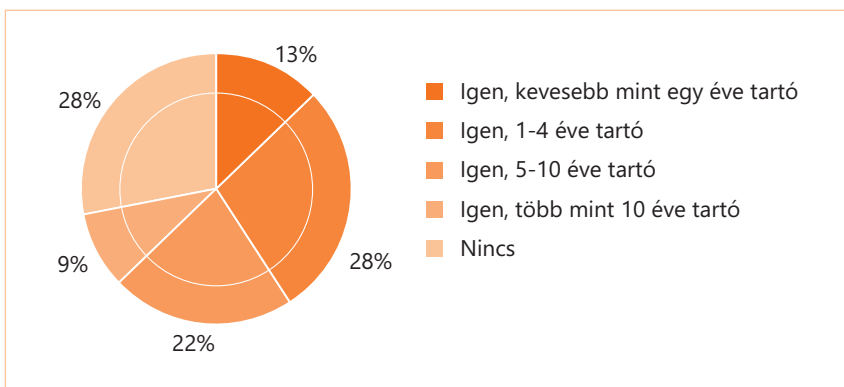

Összességében tehát elmondható, hogy a válaszadók között egy országos reprezentatív mintához viszonyítva **többen voltak a nők, a fiatalok, a budapestiek és a magasabban képzettek**. Ezek a jellegzetességek feltételezhetően összefüggésbe hozhatók az internetes hozzáférést és a civil szervezetekkel való kapcsolattartást bizonyos mértékig adottnak tekintő mintavételi eljárással, ugyanakkor az sem zárható ki, hogy e jellemzők az LGBTQI populáció sajátosságait, illetve a gyermekvállalás témája iránti érdeklődést mutató személyek összetételét tükrözik.

PÁRKAPCSOLAT

Online kérdőívünk válaszadói közül **64%-nak van párkapcsolata**; a 18-25 évesek 57%-a, 26-35 évesek 71%-a, a 36-45 évesek 73%-a, és a 45 évesnél idősebbek 89%-a él párkapcsolatban. Azok aránya, akiknek a kapcsolata legalább egy éve tart, a 26-35 évesek körében 55%, a 36-45 évesek körében 65%, a 45 évesnél idősebbek körében 81%.

A 26 éven felüli válaszadók párkapcsolatának hossza így oszlik meg:

A 26 évesnél idősebb válaszadók **52%-a él azonos nemű partnerével** egy háztartásban.

A **bejegyzett élettársak száma azonban alacsony**: a kérdőívet kitöltők közül mindössze 14 férfi és 20 nő él bejegyzett élettársi kapcsolatban.

A válaszadók 71%-a tervezi, hogy a közeli (21%) vagy távolabbi jövőben (50%) bejegyzett élettársi kapcsolatot létesít. Annak okaként, hogy az ezt nem tervezők miért nem kötnek bejegyzett élettársi kapcsolatot, a válaszadók kiemelkedően nagy számban (37, illetve 26%) azt jelölték meg, hogy **nem biztosít megfelelő jogokat** (ami a gyermekvállalást tekintve nyilvánvalóan így van), illetve hogy **félnek a nyilvántartásba vételtől**. Mindössze 8% volt, akit az tart vissza, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat szerinte túlzottan hasonlít a házasságra.

Az összes válaszadónak csak az **50%-a vállalja nyíltan szexuális irányultságát vagy nemi identitását a szűk családjában** (szülei, testvérei előtt). További 28%-uk egyes családtagok előtt vállalja, mások előtt nem, és 22%-uk egyáltalán nem vállalja. A tágabb család előtt az összes válaszadó 20%-a bújt elő, a munkatársai előtt pedig 32%-uk. További 42% egyes munkatársainak bújt elő, és 26% egyáltalán nem vállalja fel magát a munkatársai előtt.

Az, hogy nem vállalják nyíltan a szexuális irányultságukat vagy nemi identitásukat, még azok között is igen sok válaszadóra jellemző, akik 5-10 éve tartó párkapcsolatban élnek. Az ilyen válaszadók 65%-a vállalja teljesen nyíltan szexuális irányultságát vagy nemi identitását a szűk családjában, és 14%-uk egyáltalán nem; körülbelül egyharmaduk teljesen nyíltan felvállalja szexuális irányultságát vagy nemi identitását a tágabb családjában is (33%) és egyharmaduk egyáltalán nem (35%). A munkahelyi felvállalás aránya az ő körükben is hasonló, mint az összes válaszadó körében. Ha csak a jelenleg azonos nemű párkapcsolatban élő válaszadókat vizsgáljuk, szignifikáns eltérést csak abban találunk, hogy nekik 70%-uk vállalja teljesen magát szűk családjában; a tágabb rokonság előtt nekik is csak 30%-uk, a munkahelyükön pedig 39%-uk.

A válaszadók 53%-ának kifejezetten jó, 26%-ának inkább jó a kapcsolata a szüleivel: 21%-uknak nem vagy inkább nem az. Ám az, hogy minden családi ünnepre, összejövetelre párként hívják meg őket, a válaszadók 32%-ának beszámolója szerint nem igaz vagy inkább nem igaz.

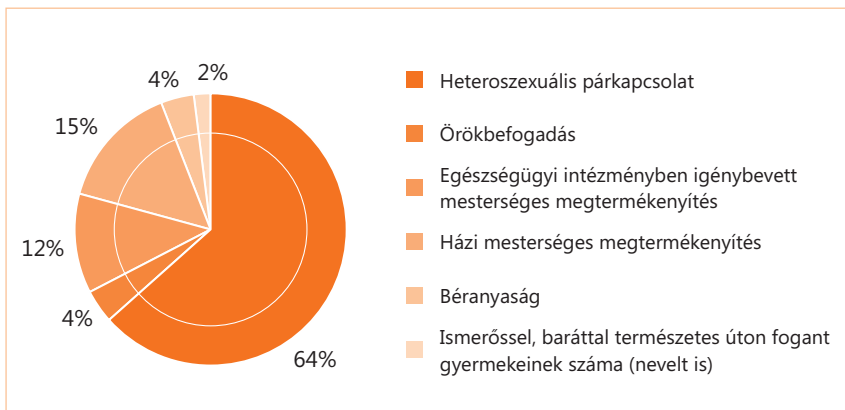
Mindez azt mutatja, hogy az LMBTQI emberek jelentős része Magyarországon egyáltalán **nem érzi biztonságosnak, ha felvállalja szexuális irányultságát vagy nemi identitását** élete két meghatározó színterén, a családjában vagy a munkatársai körében: ezért sokan azzal a teherrel élnek, hogy nem beszélnek arról, kivel élnek párkapcsolatban.

GYERMEKET NEVELŐ SZÜLŐK

A kérdésre választ adók (n=1183) **13%-a szülő vagy társszülő**, vagy volt az élete egy korábbi szakaszában. A 26 év felettiiek körében ez az arány 24%. A válaszadók közül **további 9% tett már konkrét lépéseket** a gyermekvállalás érdekében (26 év felettiéknél 12%).

Korábbi, 2010-es kutatásunkhoz képest,³¹ amelynek gyermeket nevelő válaszadói körében 82% volt azok aránya, akiknek gyermeke korábbi heteroszexuális kapcsolatból származott, ez az arány jelentősen csökkent: most már csak gyermeket nevelő válaszadóink 64%-a neveli korábbi heteroszexuális kapcsolatból született gyermekét. Nőtt tehát azok száma, akik **azonos nemű párként vállaltak gyermeket**: a gyermeket nevelő válaszadók 27%-a mesterséges megtermékenyítéssel (mintegy felük hazai vagy külföldi egészségügyi intézményben végzett, felük házi mesterséges megtermékenyítéssel), 4%-a örökbefogadás és 3%-a béranyaság útján vált szülővé.

Hogyan vált Ön vagy a párja a gyermek szülőjévé?

³¹ Azonos nemű párok párkapcsolatai és gyermekvállalása Magyarországon. Az LMBT Kutatás 2010 eredményei alapján. Háttér Társaság, 2015, 7. o.

Letölthető: <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/lmbt-kutatás-2010-partner-gyermek>

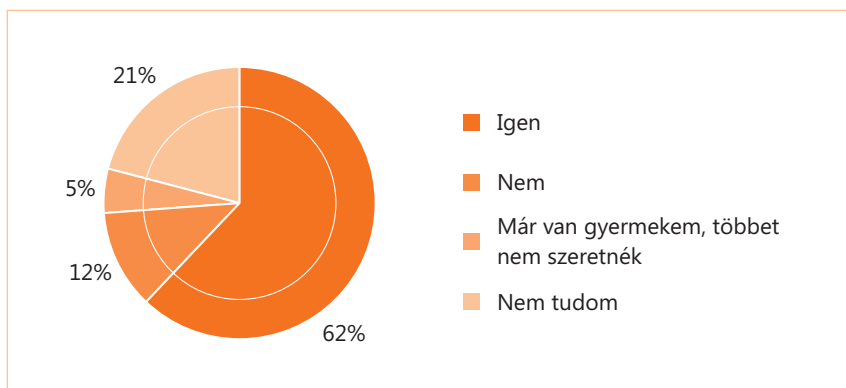
A gyermeket nevelő válaszadók 51%-a nem mondta el szülészorvosának, 54%-a a védőnőnek és szintén a fele a gyermekorvosnak, illetve nagyobb gyermekek esetén a bölcsőde, az óvoda vagy iskola pedagógusainak, hogy ő LGBTQI, a munkahelyén pedig 30%-uk tartotta ezt titokban. Ez azt mutatja, hogy sokan tartanak a hátrányos megkülönböztetéstől, negatív reakcióktól.

A válaszadók 21%-a szerint a **szülei nem tekintenek teljes mértékben unokájukként a gyermekére** / gyermekeire. Ahogyan a hátrányos megkülönböztetést tükröző személyes tapasztalatokról szóló fejezetből kitűnik, ennek jórészt az az oka, hogy a vérszerinti nagyszülők inkább unokájukként kezelik a gyermeket, mint az ezt sok esetben elutasító társszülői nagyszülők.

GYERMEKVÁLLALÁSI TERVEK

A válaszadóknak **62%-a tervezi, hogy a jövőben gyermeket vállal**, 9%-uk már tett is konkrét lépéseket ennek érdekében. 21%-uk nyilatkozott úgy, hogy még nem tud válaszolni erre a kérdésre; 5%-uknak pedig már van gyermeke, és nem szeretne többet. Lakóhely és iskolai végzettség tekintetében nincsenek szignifikáns eltérések a különböző csoportok között.

Szeretne Ön a jövőben gyermeket vállalni?

A gyermeket vállalni tervező férfiak 38%-a, a nők 24%-a tervezi, hogy **örökbefogadás útján** vállal gyermeket, illetve jelölte meg ezt a lehetőséget a számára legfontosabbnak.

A magyar adatok is megerősítik, hogy az LMBTQI személyek különösen **fontos erőforrást** jelenthetnek a nehezebben örökbeadható gyermekek örökbeadása során. A gyermeket örökbefogadni tervező válaszadóink 65%-a szívesen örökbefogadna 3 évesnél idősebb, 38%-a 6 évesnél idősebb gyermeket, 41%-a roma gyermeket. Fogyatékossággal élő gyermeket az LMBTQI válaszadók 13%-a fogadna örökbe.

A gyermekvállalást akadályozza, hogy az érintettek jelentős része **nincs tisztában a hatályos jog nyújtotta lehetőségeikkel**: 36%-uk például azt gondolja, a jog nem teszi lehetővé számukra az egyéni örökbefogadást.

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS: SZEMÉLYES TAPASZTALATOK

Az alábbiakban összefoglaljuk, milyen módon jelenik meg interjúalanyaink és az online kérdőív kitöltőinek tapasztalataiban a hátrányos megkülönböztetés a mesterséges megtermékenyítés, az egészségügy, az örökbefogadás, az oktatás, valamint a családjuk területén.

Mesterséges megtermékenyítés

A leszbikus nők számára alapvető problémát jelent, hogy a jogszabályi korlátozások miatt (erről bővebben a jogi környezetről szóló fejezetben írtunk) csak a **jogszabályokat megkerülve**, egyedülállóként vehetnek igénybe asszisztált reprodukciós egészségügyi ellátást. Ez az egészségügyi dolgozók hozzáállására is kihatással van.

Itthon rendesek voltak, de alapvetően egyedülállóknak kezeltek. Amikor volt az inszemináció, szóba se került, hogy esetleg Melinda³² is be szeretne jönni. Pedig mindig jött velem, elkísért, és aztán ült a váróban. A külföldi reprodukciós központban bejött velem, fogta a kezem. Ennek fontos az emberi oldala is: ott párként üdvözöltek és így is beszéltek rólunk, sok sikert kívántak nekünk, itthon viszont csak rólam beszéltek, és Melinda volt a kísérő. Pedig nem egyedül vállalnám vagy vállalná Melinda a gyerekünket. Mi ketten, párként vállalunk gyereket.

Éva, 38 éves

Az anonim donorral gyermeket vállalni akarókat súlyosan negatívan érinti, hogy az Országos Tisztiorvosi Hivatal 2015-ös fellépése nyomán csaknem ellehetetlenült a mesterséges megtermékenyítésnek ez a módja. A meddőség centrumok a hozzájuk jelentkezőket **többéves várólistákról** informálják, illetve csak az egészségügyi szempontból jóval megterhelőbb és

---

³² Interjúalanyaink és az idézetekben említett személyek nevét megváltoztattuk.

kockázatosabb lombikprogramokban való részvételt teszik lehetővé, azt is leginkább akkor, ha az asszisztált reprodukciós eljárásokért a kliensek fizetnek, vagy hasonlóan drága külföldi kezelést javasolnak nekik.

Most amiatt nehéz, mert nem lehet anonim donorhoz jutni. A meddőségi centrumokban pedig azt mondják, csak házaspárok számára biztosítanak donort. Szerintem ez nem jogszerű, de mindenhol ezt mondták.

Kata, 41 éves, élettársával, Annával 8 éves kislukat nevelik

Egészségügy

Több interjúalanyunk is az egészségügyi dolgozók **tájékozatlanságáról**, **megdöbbenéséről**, egyes esetekben negatív attitűdjéről számolt be:

Amikor először alakult úgy, hogy én maradtam otthon beteg gyermekünkkel, és én voltam vele a gyermekorvosnál, hosszan kellett bizonygatnom, hogy én is jogosult vagyok táppénzre menni, amíg otthon ápolom. Azt mondta, az OEP ezt biztosan nem fogja elfogadni.

Gabi, 42 éves, társszülő, bejegyzett élettársával vállalták és nevelik gyermeküket

Egy kórházi védőnő volt ellenséges velem. Azt mondta, hogy nem vihetem haza a gyereket, mert először környezettanulmányt kell végezni, mert azonos nemű embert írtam be legközelebbi hozzátartozómnak, és beírtam azt is, hogy a bejegyzett élettársam. Mondtam, hogy „nyugodtan, állok elébe”. És amikor másnap visszajött, kérdeztem tőle, hogy „a környezettanulmány akkor lesz? hogy értesítem az otthoniakat?”. „Nem lesz!” Gondolom, elkezdte ezt másoknak mondani, de mondták neki, hogy „ébresztő”!

Rita, 38 éves, bejegyzett élettársával három gyermekük van

A választott szülésznőnk két héttel a szülés előtt elfoglaltságára hivatkozva lemondta, hogy segítsen a szülésnél. A szülész orvosunk, amikor ezt megtudta, megkérdezte az osztály összes szülésznőjét, hogy ki vállalná a szülés kíséretét, de nem talált senkit, aki igent mondott volna. Ezt csak úgy elmondta utólag. Semmit nem fűzött hozzá. Megrázó élmény volt, de ilyen közel a szüléshez már nem akartunk orvost váltani. Az ügyeletes szülésznő egyébként nagyon kedves volt; nyilvánvalóan tudta, hogy mi vagyunk az a két nő, de szimplán tette a dolgát.

Judit, 41 éves, két gyermek szülője

Örökbefogadás

Online kérdőívünk egyik kitöltője így ismertette a helyzetüket:

Egy örökbefogadási tanfolyamon az előadó kijelentette: „EVIDENS, hogy az egyedülállók az utolsó helyre kerülnek”. Nyilván úgy értette, hogy a jelenleg hatályos törvények ezt így szabályozzák, de a kijelentése mögött egy cseppnyi empátiát sem éreztünk. Pedig tudta, hogy mi azonos nemű párként veszünk részt a tanfolyamon. A kérdésünkre, hogy mi lesz a gyerekekkel, ha a hivatalos örökbefogadó (jelen esetben a párom) az örökbefogadás után néhány hónapon belül elhunyna, azt felelte, hogy „TERMÉSZETESEN a gyereket a gyermekvédelem elveszi”. Ez megütött, mivel legalább annyit vártam volna, hogy átgondolja a helyzetünket és azt javasolja, hogy a párom az örökbefogadás után nevezzen meg a gyerek gyámjának...

37 éves nő, partnerével örökbefogadásra készül

Más örökbefogadó interjúalanyaink arról számoltak be, hogy a pszichológus hosszan kérdezgette őket, hogy hogyan fog majd a gyermekük szocializálódni, például megtudni, hogy vannak heteroszexuális kapcsolatok is:

Azt kérdezgette, hogy ha mi azonos nemű párkapcsolatban élünk, akkor honnan fogja megtudni, hogy lehet máshogy is? És akkor néztünk rá, hogy hiszen erről szól a világ körülöttünk.

Klára, 42 éves, partnerével örökbefogadott gyermeküket nevelik

Oktatás

Azok körében, akik óvodás- vagy iskoláskorú gyermeket nevelnek, sokan számoltak be a pedagógusok **elutasító magatartásáról** és az intézményes diszkrimináció megtapasztalásáról:

A lányunk egyik tanítónőjével volt egy nagyon jó beszélgetésünk. Megértett minket és azt mondta, figyelni fog erre. Mindenféle családból érkeznek gyerekek: van, akinek meghalt az édesanyja, van, akit a nagyszülő nevel... A másik tanító néni elég „kocka”. Nem is nyílt homofóbia volt benne, hanem inkább tájékozatlanság és ijedtség. És ezt a gyerekre vetítette... hogy „jaj, a gyerekek ez milyen rossz lehet”. Aztán kiderült, hogy nem rossz. De nagyon sokáig, ha együtt mentünk Emeséért, a tanító néni hozzám beszélt, és úgy tett, mintha Blanka levegő lenne. Vagy ránk se nézett. Hosszú idő volt, hogy ez oldódott, és elfogadta, hogy van, amikor Blanka megy be a szülői értekezletre.

Judit, 44 éves, lánya 4. osztályos

Arról is többen beszámoltak, hogy gyermeküket zavarja az **iskolai „buzizás” és „köcsögözés”**: a pejoratív szavak egyszerű szitokszóként való használata.

Az nagyon zavarja, hogy rendszeresen előfordul, hogy igaz, nem személyre szólóan, de csúnyán beszélnek a gyerekek. Rendszeresen „buziznak”, „köcsögöznek”, vagy valami, aminek nem igazán az a tartalma, még nem is tudják és nem is kell tudniuk, hogy ez micsoda, és ezt ő tudja is, de azért nagyon zavarja. Volt, amikor szóvá tette, volt, amikor nem, de hát ezt igazából nem tudja befolyásolni, és ez őt nagyon rosszul érinti.
Vera, 46 éves, lánya 4. osztályos

Egyik interjúalanyunk egy olyan iskoláról is beszámolt, amely elutasította a gyermeke felvételét amiatt, hogy két nő neveli:

...egy helyen voltak kifejezetten homofóbak és elutasítók. Bementünk Blankával az egyik iskolába, és elmondtuk az igazgatónak, mi a szándékunk, esetleg beiratnánk Emesét. Érdeklődött Emeséről, beszéltünk a tanulmányi eredményeiről, a magatartásáról... Kérdezgetett, nyilván olyan szempontok szerint, hogy melyik osztályba tudna jól beilleszkedni. Minden teljesen rendben volt, amikor egy ponton rákérdezett, hogy akkor Blanka kicsoda tulajdonképpen. Mondtam, hogy a párom, együtt neveljük Emesét. Erre az igazgató fölállt az asztalától, és azt mondta, hogy Emesének nem lesz jó ez az iskola. Messze is van, és nem tudna beilleszkedni. Megköszönte a beszélgetést, és kitéssékelt minket az irodájából. Ennél még az is jobb lett volna, ha azt mondja, elnézést kér, de ilyen tapasztalatuk még nem volt, és nem tudják ezt felvállalni.
Judit, 44 éves, lánya 4. osztályos

Család

Online kérdőívünk párkapcsolatban élő válaszadói 75%-ának jó a kapcsolata a szüleivel, ám csak 68%-uk válaszolt igennel arra az állításra, hogy „a szüleim elfogadják a kapcsolatomat a partneremmel”, **60%-uk jelentheti ki, hogy a szülei teljes mértékben párként tekintenek rá és élettársára**, illetve hogy a családi összejövetelekre, ünnepekre párként hívják meg őket. A gyermeket nevelő válaszadók 58%-a értékeli úgy, hogy a szülei teljes mértékben az

unokájukként tekintenek a gyermekére vagy gyermekeire.

Ami a szűkebb családot és a tágabb rokonságot illeti, interjúalanyaink tapasztalatai nagyon megosztanak:

Sokan számolnak be arról, hogy **szüleikkel, testvéreikkel nem beszélnek**, mert azok nem tudják elfogadni LGBTQI voltukat.

...a húgomékkal gyakorlatilag teljesen megszakadt a kapcsolat, ő nem áll szóba velem, mióta kiderült, hogy én egy másik nővel élek. Tehát az fel sem merül, hogy velük közös családi program legyen. Az anyukám külön szervezi meg, hogy épp melyikünkkel találkozik.

Judit, 44 éves, lánya 4. osztályos

Van, ahol a felszínen megmarad a „jó kapcsolat”, de a család nem vesz tudomást LGBTQI tagjának párkapcsolatáról és élettársáról.

Inkább nem beszélünk róla, úgy „minden rendben”.

Online kérdőívünk válaszadója, 34 éves budapesti leszbikus nő

És van, amikor az elfogadás szinte teljesnek tűnik, mégis váratlanul kiderül, hogy a család tagjai nem tekintik a heteroszexuális kapcsolatokkal egyenlőnek LGBTQI rokonuk kapcsolatát.

Összességében nagyon jól, elfogadóan és támogatóan viszonyulnak hozzám és a páromhoz, de vannak olyan pontok, amikor mégsem tudják hova tenni a kapcsolatunkat. Pl. a nagynénémtól lakásvásárlásra ajándékba kaptam egy nagyobb összeget tizenegy éve. A párommal tíz éve vagyunk együtt, de már elhangzott olyan, hogy nem szeretnék, ha ő örökölné utánam. Az az érzésem, hogy ha férjem lenne, akkor ez nem hangozhatott volna el.

Online kérdőívünk válaszadója, 47 éves budapesti biszexuális nő

Nagyon érdekes, mert elfogadták, hogy mi együtt vagyunk, együtt járunk haza mind a két helyre az ünnepekre vagy bármikor. Elfogadják Nórit, emberként is, családtagként is, nincs semmiféle távolságtartás, de... Nehéz megmagyarázni. Mégis van egy ilyen furcsállás. Amikor otthon voltunk és beszélgettünk, házasságról, családalapításról meg ilyen dolgokról, felvetődött, hogy összeregisztrálnánk, akkor egyből azt kérdezték, hogy „minek”. Tehát egy pontig átmegy a történet, de ott valahogy megakad.
Kinga, 45 éves, élettársával neveli 17 éves lányát

Interjúalanyaink beszámoltak ugyanakkor **pozitív tapasztalatokról** is, a tágabb család körében is:

Most volt nyáron egy találkozó, de olyanokkal, akikkel gyerekkoromban találkoztam utoljára, másod-unokatestvéekkel. És nagyon örültek nekünk, ezt ki is fejezték, beszélgettünk. Örültem neki, hogy a fiaink látják, hogy sokan szeretnek minket. Ez nagyon jó érzés volt. Voltunk vagy ötvenen, és mindenkiből éreztem ezt.

Anna, 42 éves, élettársával, Rékával nevelik két kisfiukat

Sajnálatosan gyakran megjelent interjúalanyaink tapasztalataiban, hogy a vér szerinti szülő szülei az unokájukként tekintenek az azonos nemű pár gyermekére, míg a **társszülő szülei nem tartanak kapcsolatot a családdal**, vagy másképpen, felszínebben viszonyulnak a társszülő gyermekéhez, mint más unokáikhoz.

A párom szülei nem tartják velünk a kapcsolatot. Karácsonyra és a gyerekek születésnapja körül általában küldenek valamennyi pénzt, és ennyi. Nem gondoltuk, hogy ez így lesz.

Online kérdőívünk válaszadója, 46 éves budapesti leszbikus nő

Tágabb környezet

Az ismerősei, barátai körében tapasztalható szisztematikus megkülönböztetésről számol be egy férfi interjúalanyunk is, aki egy leszbikus párral közösen vállalt gyermeket:

Itt-ott heteró családos barátaimnál úgy érzem, mintha azt gondolnák, hogy van két világ: a meleg világ, ami azt jelenti, hogy te egyedülálló vagy, vagy párkapcsolatban élő férfi vagy, építed a karrieredet, keresed a pénzt – a sztereotip meleg világ. És van a sztereotip heteró világ: boldog párkapcsolat, gyerekek, családi ház. És választanod kell, és a kettő között nincs semmi. Ha pedig átléped ezt a határt, vagy kapcsolatot építesz a kettő között, akkor valahogy megsérted a világ szabályait. Azt is sokszor hallottam, ami végképp odavág, hogy önzőség biológiai gyereket vállalnom, mert ha már úgy hozta a sors, miért nem fogadok örökbe. Ez is olyan dolog, hogy azért, mert meleg vagyok? Miért nem kérdezik meg ugyanezt egy heteró pártól? ... Nem mintha az örökbefogadást nem tartanám fantasztikus dolognak, és nem mintha nem mondanám azt, hogy adott esetben még hozhatja úgy az élet, hogy örökbe fogadok. De ez semmivel sem vonzóbb vagy kevésbé vonzó, mintha heteró lennék.

Tamás, 35 éves

Online kérőívünk egyik válaszadója pedig megalázóan viselkedő kollégáiról számolt be:

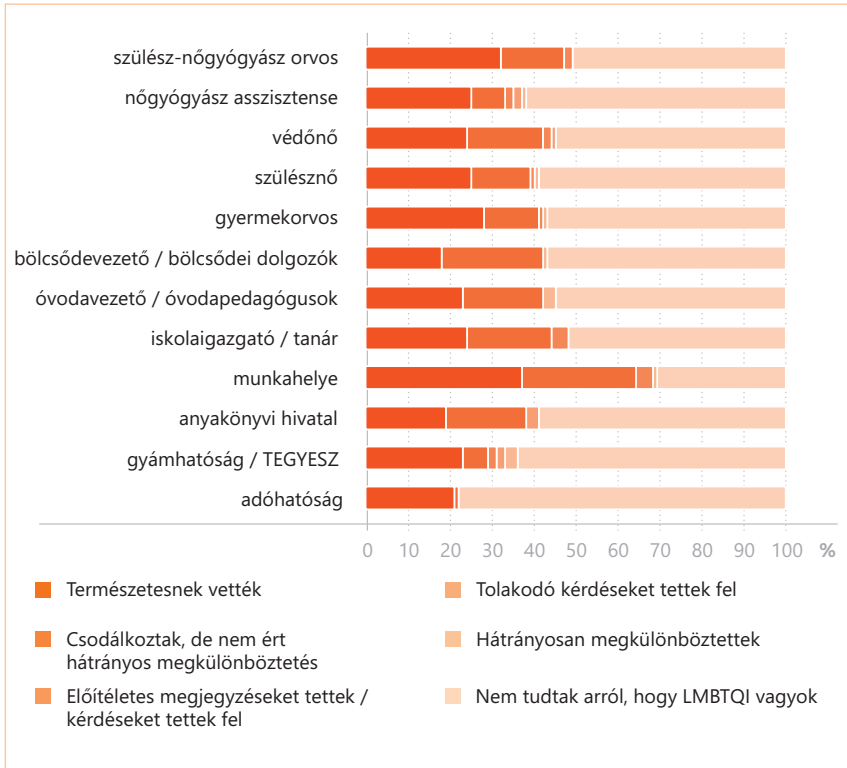
A munkahelyemen azt kérdezték, hogy nem akarom-e a másik nemmel is „csinálni”, hogy miért döntöttem így, és miért nem azt akarom, ami „normális”. Rosszul esett, hogy így gondolkodnak, nagyon kényelmetlenül éreztem magam.

Online kérdőívünk válaszadója, 19 éves leszbikus nő

Az interjúk teljes szövege megtalálható weboldalunkon: csalad.hatter.hu.

Áttekintés

Az online kérdőív gyermeket nevelő válaszadóinak tapasztalatait azzal kapcsolatban, hogy a különböző intézmények hogyan reagáltak arra, amikor megtudták, hogy azonos nemű párként nevelnek gyermeket, az alábbi táblázat foglalja össze:

Össességében megállapítható, hogy a nyílt előítéletesség és hátrányos megkülönböztetés nem jellemző, a meglepettség, felkészületlenség viszont igen. Ugyanakkor a diszkriminatív helyzetek elkerülését a családok gyakran úgy érik el, hogy titokban tartják szexuális irányultságukat és/vagy nemi identitásukat azok előtt, akiknek reakciójától tartanak.

VÁGYAK, SZÜKSÉGLETEK

Online kérdőívünk kitöltőit és interjúalanyainkat arról is megkérdeztük, hogy milyen változások volnának szükségesek ahhoz, hogy jobb legyen a gyermeket nevelő és gyermekvállalásra készülő azonos nemű párok, illetve LMBTQI emberek helyzete Magyarországon, illetve hogy nekik személyesen mire volna szükségük.

A leggyakoribb válaszok:

- A **partner gyermeke örökbefogadása** lehetőségének megteremtése
- A **közös örökbefogadás** bevezetése
- Olyan **iránymutatások** az örökbefogadásra való alkalmasságról, amelyek kitérnek a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés tilalmára
- A **mesterséges megtermékenyítés** lehetővé tétele azonos nemű nő-párok számára
- A **béranyság** lehetőségeinek újragondolása, megfelelő, szigorú szabályozás melletti törvényesítése

Vagyis: **jogegyenlőség**. A jogszabályok garantálják a heteroszexuálisok jogaival azonos jogokat a gyermekvállalásra.

Azt szeretnénk, hogy mindkettőnké legyen mind a két gyerek. Hogy az ő jövőjük legyen teljesen biztosítva.

Anna, 44 éves, élettársával, Rékával nevelik kisiskolás és óvodás fiaikat

Válaszadóink fontosnak tartják a **szakemberek kompetencia-fejlesztését**:

- A gyermekvédelmi szakemberek, hatóságok, szolgálatok érzékenyítése

Sokan kiemelik az **oktatás**, a megfelelő **képzések** szükségességét:

- Felvilágosítás, társadalmi párbeszéd, képzések diákoknak, tanároknak, szülőknek, illetve a szociális szférában dolgozóknak
- Tényszerű felvilágosítás az oktatási intézményekben
- Az LMBTQI emberekkel kapcsolatos sztereotípiák cáfolása, a család fogalmának tágítása

Fontos az is, hogy a gyermeket nevelő és gyermeket vállalni akaró LMBTQI emberek megfelelő **információt** kapjanak jogaikról és lehetőségeikről:

- Könnyen hozzáférhető információk a gyermeket vállalni kívánó LMBTQI emberek részére

A fentieket ki kell egészítenie a létező családok elfogadását tükröző **nyomtatványok, eljárásrendek** megjelenésének:

- Intézményekben (pl. oktatás, egészségügy) nyomtatványok, eljárásrendek átalakítása úgy, hogy alkalmasak legyenek az ilyen családok megjelenítésére (pl. a szülők rovatba azonos nemű szülők is beke-
rülhessenek)

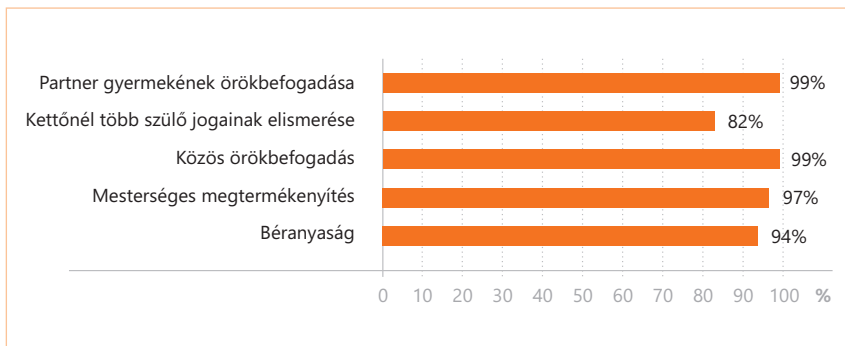
Mindez a hátrányos megkülönböztetés csökkenéséhez vezetne, és ahhoz, hogy **többen vállalnának gyermeket**, és kevesebben rejtőzködnének.

Nem kellene titokban élni. Bátran vállalhatnánk közös gyereket, és a gyermeket nem érné diszkrimináció.

Online kérdőívünk kitöltője, 35 éves nő

A leggyakrabban felmerülő javaslatokról online kérdőívünk résztvevőit is megkérdeztük. Válaszaikból megállapítható, hogy az azonos nemű párok gyermekvállalását és gyermeknevelését megkönnyítő jogszabályok elfogadását az LMBTQI emberek elsöprő többsége támogatja. Legáltalában a kettőnél több szülő jogi elismerésének volt, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ezen javaslat támogatottsága jelentősen magasabb volt azok körében, akik már ma is gyermeket nevelnek.

A javaslatok támogatottsága:

1. A kormányzat részére

- 1.1. Töröljék a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvényből a gyermekvállalásra és a partner nevének viselésére vonatkozó diszkriminatív rendelkezéseket.
- 1.2. Szüntessék meg a mesterséges megtermékenyítéshez való hozzáférésben az azonos nemű női párokat sújtó hátrányos megkülönböztetést.
- 1.3. Töröljék az Alaptörvényből a bejegyzett élettársakat és a de facto élettársakat kizáró családfogalmat.
- 1.4. Töröljék a Polgári Törvénykönyvből a házaspárokat preferálni rendelő szabályokat örökbefogadás esetén.
- 1.5. Dolgozzanak ki nyilvánosan hozzáférhető iránymutatásokat az örökbefogadásra való alkalmasságról, amelyek kitérnek a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetés tilalmára.
- 1.6. Az azonos nemű családok kapjanak kellő figyelmet a jogi, pszichológiai, orvosi, társadalomtudományi egyetemi oktatásban és a szociális munkások képzésében.
- 1.7. Vezessenek be érzékenyítő programokat és akkreditált továbbképzéseket az azonos nemű családokkal kapcsolatos kérdésekről a gyermekvédelem területén dolgozó szakemberek számára.

2. Oktatási intézmények részére

- 2.1. Pedagógiai programjukban és helyi tantervükben térjenek ki a családformák sokszínűségére, elősegítendő az LGBTQI szülők által nevelt diákok iránti elfogadás és tisztelet kialakítását.
- 2.2. Az iskola vezetősége és pedagógusai álljanak ki nyíltan az LGBTQI szülőkkel nevelkedő diákok elfogadása mellett és megkülönböztetésük ellen.
- 2.3. Tegyék lehetővé, hogy a szülő beleegyezésével a gyermek nevelésébe bekapcsolódó azonos nemű partner is eljárhasson a gyermek érde-

kében, ideértve szülőként történő bejegyzésüket az iskolai nyilván-
tartásokban, illetve az iskolai rendezvényeken való részvételt.

- 2.4. Támogassák pedagógusaik, valamint az iskolapszichológusok, iskola-
orvosok és védőnők részvételét érzékenyítő programokon vagy olyan
akkreditált továbbképzéseken, amelyek kitérnek az LMBTQI szülők
gyermeknevelésével kapcsolatos információkra.
- 2.5. Fogadjanak el az iskolai hátrányos megkülönböztetés és zaklatás
(bullying) elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten
kitér az LMBTQI szülőkkel nevelkedő diákok hátrányos megkülön-
böztetésére, vagy integrálják e szempontokat az intézmény házi-
rendjébe.
- 2.6. Hívják fel a figyelmet arra, hogy az LMBTQI szülőkkel nevelkedő
gyermekek problémáikkal az iskolapszichológushoz vagy más támo-
gató személyhez fordulhatnak.

3. Gyámhatóságok, gyermekvédelmi és családsegítő szolgálatok részére

- 3.1. Tartózkodjanak a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson
alapuló hátrányos megkülönböztetéstől az örökbefogadásról, gyer-
mekelhelyezésről és kapcsolattartástól szóló döntéseik meghozata-
la során.
- 3.2. Fordítsanak kellő figyelmet a gyermek nevelésében résztvevő mos-
toha- vagy nevelőszülő és a gyermek közötti kapcsolatra a szülők
között felmerülő esetleges viták rendezése során.
- 3.3. Támogassák munkatársaik részvételét érzékenyítő programokon vagy
olyan akkreditált továbbképzéseken, amelyek kitérnek az LMBTQI
szülőkkel nevelkedő gyermekek speciális problémáira és szükség-
leteire.

A **Háttér Társaság** 1995 óta működő, országos hatáskörű, közhasznú egyesület.

Célunk a szakmai és politikai közvélemény, valamint a tágabb társadalom figyelmének felhívása az LMBTQI emberek problémáira; az őket segítő szolgáltatások működtetése; az LMBTQI emberek társadalmi helyzetének, szükségleteinek megismerése; ezen szempontok érvényesítése a közszolgáltatásokban; az LMBTQI emberek jogainak védelme, a hátrányos megkülönböztetésük elleni fellépés; jóllétük, egészségtudatosságuk növelése; az LMBTQI közösségek önszerveződésének támogatása, kultúrájuk ápolása, megismertetése.

Egy olyan társadalomért dolgozunk, amelyben az LMBTQI közösség valamennyi tagja szabadon megélheti identitását, és felmerülő problémái megoldásához megfelelő segítséget kap.

Kiadja a Háttér Társaság, 2017.

További példányok megrendelhetők a Háttér Társaság címén.

Telefon: (1) 238 0046

E-mail: hatter@hatter.hu

A kiadvány az ILGA-Europe támogatásával jelenik meg.

